

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych, www.gov.pl/diplomacy - Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Foreign Affairs for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Spraw Zagranicznych, www.gov.pl/dyplomacja - Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

Nota informacyjna nt. orzecznictwa Trybunału nr 224

grudzień 2018 r.

Murtazaliyeva p. Rosji [Wielka Izba] – skarga nr 36658/05

Wyrok z 18.12.2018 r. [Wielka Izba]

Art. 6 Konwencji¹

Postępowanie karne

Art. 6 ust. 1

Sprawiedliwe rozpatrzenie

Art. 6 ust. 3 lit. d

Przesłuchanie świadków

Brak możliwości przesłuchania świadków obrony w postępowaniu karnym:
brak naruszenia

Fakty – Skarżąca została skazana w 2005 r. na karę pozbawienia wolności za przygotowanie aktu terrorystycznego, podżeganie innych do popełnienia aktów terroru i transport materiałów wybuchowych. Skarżyła się, że sądy krajowej nie zezwoliły jej na skuteczne zbadanie nagrania wideo użytego jako dowód przeciwko niej oraz na przesłuchanie dwóch „zaświadczaających świadków”. Wyrok skazujący opierał się między innymi na obecności materiałów wybuchowych znalezionych w jej torebce w trakcie przeszukania obserwowanego przez tych dwóch świadków. Obrona oskarżyła policję o własnoręczne umieszczenie tych materiałów wybuchowych w torebce.

W wyroku z dnia 9 maja 2017 r. Izba Trybunału orzekła w szczególności: jednogłośnie – że nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 i 3 lit. b w odniesieniu do warunków, w jakich przeprowadzono badanie nagrania wideo; a także, pięcioma głosami do dwóch, że nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 i 3 lit. d w odniesieniu do odmowy wezwania na rozprawę wspomnianych dwóch świadków. W dniu 18 września 2017 r. sprawa została przekazana do Wielkiej Izby na wniosek skarżącej.

¹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z późn. zm.). [przyp. tłum.]

Prawo – Art. 6 ust. 1 i 3 lit. d w odniesieniu do odmowy przesłuchania dwóch zaświadczających świadków: Poza ich szczególną kwalifikacją w prawie krajowym, w okolicznościach sprawy należy uznać tych dwóch świadków za „świadków obrony” na potrzeby art. 6 ust. 3 lit. d.

(a) *Wyjaśnienie zasad ogólnych*

– Zasady mające zastosowanie do stawiennictwa i przesłuchania świadków obrony zostały określone w sprawie *Perna p. Włochom* [Wielka Izba], w której Trybunał wskazał zasadniczo dwie kwestie: (1) czy skarżący uzasadnił swój wniosek o wezwanie konkretnego świadka poprzez odwołanie się do istotnego znaczenia zeznania tej osoby dla „ustalenia prawdy”; oraz (2) czy odmowa wezwania tego świadka przez sądy krajowe podważyła ogólną rzetelność postępowania?

Niemniej jednak wydaje się, że w zdecydowanej większości spraw rozpatrywanych przed lub po wyroku w sprawie *Perna* Trybunał konsekwentnie analizował także sposób, w jaki sądy krajowe wydawały orzeczenia w sprawie takich wniosków. Ostrożność Trybunału i szacunek w tym zakresie były zgodne z utrwaloną zasadą, że sądy te są najlepiej przygotowane, by oceniać dowody. Jedynie wyjątkowe okoliczności mogą skłonić Trybunał do uznania, że brak przesłuchania określonej osoby jako świadka był niezgodny z art. 6.

Wśród kryteriów, które należy zastosować, kwestia, czy sądy krajowe zbadały, czy wnioskowany świadek ma istotne znaczenie dla sprawy, i czy przedstawiły wystarczające uzasadnienie swej decyzji o nieprzesłuchaniu go, stanowi zatem niezależną i integralną część powyższego testu. Kwestia ta jawiła się jako związek logiczny między dwoma elementami testu ze sprawy *Perna* i funkcjonowała w tym teście jako dorozumiany element merytoryczny. W interesie jasności i spójności swej praktyki [orzeczniczej] Trybunał uznał za pożądane wyrazić obecnie ten element wprost.

Takie rozwinięcie jest zgodne z niedawnym orzecznictwem na gruncie art. 6 Konwencji, w którym podkreśla się decydujące znaczenie obowiązku sądów krajowych podjęcia starannego badania istotnych kwestii w przypadku przedłożenia przez obronę wystarczająco uzasadnionego twierdzenia (zobacz, na przykład, wyrok w sprawie *Dvorski p. Chorwacji* [Wielka Izba], dotyczący odmowy dostępu do obrońcy ustanowionego przez podejrzanego w trakcie przesłuchania przez policję, albo sprawę *Lagutin i Inni p. Rosji*, w której skarżący zarzucał, że padł ofiarą pułapki policji).

W przypadku, gdy wniosek o przesłuchanie świadka obrony został złożony zgodnie z prawem krajowym, ocena przez Trybunał będzie zatem oparta na następujących trzech kryteriach:

(i) Czy wniosek o przesłuchanie świadka był wystarczająco uzasadniony i istotny dla przedmiotu oskarżenia?

(ii) Czy sądy krajowe rozważyły znaczenie tego zeznania dla sprawy i podały wystarczające uzasadnienie swej decyzji o nieprzesłuchaniu świadka na rozprawie?

(iii) Czy decyzja o nieprzesłuchaniu świadka podważyła ogólną rzetelność postępowania?

Choć istniejące orzecznictwo już dostarczało solidnych podstaw w odniesieniu do tych trzech kryteriów, Trybunał uznał za właściwe podać też następujące wskazania.

(i) *Czy wniosek o przesłuchanie świadka był wystarczająco uzasadniony i istotny dla przedmiotu oskarżenia?* – Wśród różnych sformułowań używanych w wyroku w sprawie *Perna* i kolejnych, takich jak: znaczenie zeznania danej osoby dla „ustalenia prawdy” lub „zdolność zeznania wpłynięcia na wynik procesu”, lub „obiektywnego

wzmocnienia pozycji obrony” itp. – to, co wydaje się wspólne dla tych pojęć, to znaczenie wnioskowanego zeznania dla przedmiotu oskarżenia i zdolność wpłynięcia przez nie na wynik postępowania.

W świetle ewolucji swego orzecznictwa na gruncie art. 6 Trybunał uznał za konieczne dokonać wyjaśnienia tego kryterium poprzez włączenie do jego zakresu nie tylko wniosków obrony o wezwanie świadków zdolnych „wpłynąć na wynik procesu”, ale także innych świadków, po których można się w sposób uzasadnionych spodziewać, że „wzmocnią stanowisko obrony”.

To, czy pewne powody przesłuchania świadka są wystarczające i istotne – z punktu widzenia przedmiotu oskarżenia – nie może być oceniane *in abstracto*: ocena ta w sposób konieczny wymaga rozważenia okoliczności danej sprawy, które obejmują: (1) mające zastosowanie przepisy prawa krajowego; (2) etap i stan zaawansowania postępowania; (3) linię argumentacji i strategie realizowane przez strony oraz ich zachowanie procesowe.

Zapewne w niektórych sprawach istotne znaczenie zeznania świadka obrony może być tak oczywiste, że nawet niewielkie uzasadnienie podane przez obronę będzie wystarczające do odpowiedzi na pierwsze pytanie testu *Perna*.

(ii) *Czy sądy krajowe rozważyły znaczenie tego zeznania dla sprawy i podały wystarczające uzasadnienie swej decyzji o nieprzesłuchaniu świadka na rozprawie?* – Każda ocena odpowiedzi sądów na wniosek o przesłuchanie świadka w sposób konieczny wymaga rozważenia okoliczności danej sprawy. Uzasadnienie sądów powinno być współmierne, to znaczy odpowiednie w zakresie i stopniu swej szczegółowości do uzasadnienia wniosku podanego przez obronę. Ponieważ Konwencja nie wymaga stawienictwa i przesłuchania każdego świadka obrony, nie można oczekiwać od sądów szczegółowej odpowiedzi na każdy wniosek obrony; niemniej jednak są one zobowiązane podać odpowiednie uzasadnienie swych decyzji.

Co do zasady znaczenie zeznania oraz wystarczający charakter uzasadnienia podanego przez obronę w okolicznościach sprawy determinują zakres i poziom szczegółowości oceny wymaganej od sądów krajowych: im mocniejsze i większej wagi argumenty obrony, tym dokładniejsze musi być zbadanie ich przez sądy i tym bardziej przekonujące musi być uzasadnienie ich odmowy uwzględnienia wniosku obrony o przesłuchanie świadka.

(iii) *Czy decyzja o nieprzesłuchaniu świadka podważyła ogólną rzetelność postępowania?* – W każdej sprawie niezbędne jest zbadanie wpływu decyzji o odmowie przesłuchania świadka obrony na ogólną rzetelność postępowania. Zgodność z wymogami rzetelnego procesu należy badać w odniesieniu do konkretnej sprawy, mając na względzie przebieg postępowania jako całości, a nie w oparciu o oddzielne rozważanie jednego szczególnego aspektu lub jednego szczególnego zdarzenia.

W opinii Trybunału zachowanie ogólnej rzetelności postępowania jako ostateczna miara dla oceny postępowania ma zapewnić, by wskazany wyżej trzystopniowy test nie stał się nadmiernie sztywny lub mechaniczny w zastosowaniu. Choć wnioski wyciągnięte na dwóch pierwszych etapach testu zwykle stanowią będą mocną wskazówkę co do tego, czy postępowanie było rzetelne, nie można wykluczyć, że w pewnych, choć wyjątkowych, sprawach względy rzetelności mogą uzasadniać odmienny wniosek.

(b) *Zastosowanie objaśnionych wyżej zasad do obecnej sprawy* – Po pierwsze, zważywszy na sposób argumentowania obrony, wymagane było bardziej szczegółowe uzasadnienie wniosku o przesłuchanie zaświadczyjących świadków. Ponieważ skarżąca sama twierdziła, że środki wybuchowe zostały jej podrzucone przed przybyciem zaświadczyjących świadków, zeznania, jakie mogliby złożyć, wydają się niezbyt istotne

w świetle przedmiotu oskarżenia. Po drugie, w świetle ogólnej bierności obrony w trakcie przesłuchiwania policjantów na temat wydarzeń związanych z rzekomym podrzuceniem materiałów wybuchowych, a także w świetle braku jakichkolwiek szczegółowych argumentów prawnych lub faktycznych co do konieczności przesłuchania zaświadczających świadków, uzasadnienie przedstawione przez sądy krajowe w sprawie odmowy uwzględnienia wniosku było współmierne do uzasadnienia podanego przez obronę. Wreszcie, ogólna rzetelność postępowania nie została podważona przez tę odmowę, gdyż skazanie skarżącej oparte było na znaczącym materiale dowodowym, odpowiednio zgłoszonym w postępowaniu kontradyktoryjnym, w którym obrońcy skarżącej mieli wszelkie możliwości obrony jej wersji wydarzeń.

Rozstrzygnięcie: brak naruszenia (piętnastoma głosami do dwóch).

Trybunał orzekł także jednomyślnie, że nie doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 i ust. 3 lit. b w odniesieniu do warunków dopuszczenia nagrania wideo jako dowodu w sprawie przeciwko skarżącej.

(Zobacz *Perna p. Włochom* [Wielka Izba], skarga nr 48898/99, 6 maja 2003 r.; *Dvorski p. Chorwacji* [Wielka Izba], skarga nr 25703/11, 20 października 2015 r., [Nota informacyjna nr 189](#)²; oraz *Lagutin i Inni p. Rosji*, skargi nr 6228/09 *et al.*, 24 kwietnia 2014 r., [Nota informacyjna nr 173](#))

© Council of Europe/European Court of Human Rights
Niniejsze streszczenie przygotowane przez Kancelarię nie wiąże Trybunału.

Link do [Not informacyjnych nt. orzecznictwa](#)

² Tekst w języku polskim jest dostępny na stronie:
<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175339> [przyp. tłum.]